

Projekt

Historie a současnost těžby a zpracování železa na Třeboňsku

Život na rašeliništi

Jedním ze starých, dnes již dávno zapomenutých koloritů na Třeboňsku a vitorazsku byli borkaři. Lidé, kteří na blatech rýpali rašelinové brikety – borky.

Borkovišť zde bylo několik: Šalmanovice u Boru, Novohradské u Jiřikova Údolí, Červené blato u Hranic, Podblaty u Hrdložer, Blato u Spáleníště a Noveské blato, dnes u neexistující obce Nové vsi u Františkova.

Vitorazsko bylo skoupé na pracovní příležitosti a tak rýpání borek bylo záchranou početných rodin v tomto chudém kraji. Na borkovištích se žilo od jara do podzimu. Když se v polovině dubna „vyráželo“ za práci, sešly se party i celé rodiny nejdříve v Tušti u žida Hübsche. Tady se navzájem popovídalo, popilo, a pak se party vydaly pěšky „na svá“ borkoviště. Na borkovištích u Boru to měly rodiny o něco lepší. Tady byly postaveny trvalé dřevěné domky s jednou místností, kterou obvykle obývaly čtyři rodiny. Každá měla vyhrazen jeden kout, uprostřed pak stála kamna na vaření. Svobodní spávali na půdách.

Borkaři musili každý den „postavit“ kus práce. V létě se proto vstávalo již ve dvě hodiny ráno a končilo po dvacáté hodině. Borkaři žili o jednoduché stravě. K obědu jim musily stačit bramborové knedlíky „drbáky“ posypané zápražkou, makové placky polité omaštěnou horkou vodou a podobná levná jídla. Maso mívali borkaři tak dvakrát do týdne. Vepřovému se říkalo „prasečí“ a uchovávalo se v díře vyrýpnuté v rašelinovém „vantu“ (stěně) a zamazané blátem. Potíž byla s vodou. Ačkoliv borkaři celý den čvachtali při práci v zavodněné rašelině, pro pitnou vodu musily děti chodit i půl hodiny pěšky.

Borky se rýpaly do konce srpna. Pak se už jen sušily. Tříčlenná rodina narýpala za celý den asi 10 000 borek. Mzda se ale počítala i s pomocnými pracemi: „rámováním“ (odstraněním vrchní vrstvy a kořenů), obracení borek i s komínkováním, aby proschly. Za tisíc usušených borek se platilo 14 Kč, později už jen 10 až 12 Kč. Po „příjmech“ se vyplácela jen polovina mzdy, druhá až na podzim.

Práce na borkovištích prožívali borkaři více než polovinu svého života. Rodily se tu borkařské děti, staří borkaři umírali. Na borkovištích se mladí namlouvali a co bylo obdivuhodné po tak namáhavé práci se i hodně zpívalo. Mezi borkaři se vyskytovali i zajímaví lidé. Tak například největšího vzrůstu byli Dvořáčkové z Nové Vsi. Chlapi jako hora. - Nejpočetnější rodinou byli Duspivové: otec, matka a sedmnáct dětí. Celkem 19 osob. Nejlépe zpívali Kronikové z Trpnouze. Tři veselí chlapíci. Děvčata se na ně jen lepila. Zejména, když zazpívali trojhlasně: „Nikdy tak nezněly v tom našem kosteli zvony tak truchlivě...“. Když skončili, vzala si děvčata toho svého Kroniku kolem krku a ten ji musil doprovodit k domku, kde bydlela.

Občas se na borkovišti vyskytli i lidé, kteří pamatovali lepší časy. Tak třeba borkař Mach. Měl rád koně, ale zemědělské práci nerozuměl. Navíc se rád napil. Paní Machová dostala z domova věnem pěkný dům, velké hospodářství a mnoho polí. O všechno však koňští handlíři Macha připravili. Tak se stalo, že i Machova rodina musila hledat obživu na blatech. Měli tehdy již pět synů a jednu dceru. Na borkovišti u Jiřikova Údolí se jim narodilo sedmé dítě, dcerka Marie. Za dramatických okolností: ve vodě v odvodňovacím kanále. Tam utekla paní Machová před ranami

Společnost Rožmberk

a sekerou, kterou jí přiopilý Mach ohrožoval. Tloukl ji ještě ve vodě. Rodičku, paní Machovou, zachránil soused Vondrák, který Machovi sekeru z rukou vyrval. Paní Machová nemohla tehdy deset dní z postele. Když Mach umíral, vymínil si, že ho na hřbitov musí odvést nejlepší kůň ze vsi. Toto přání se mu splnilo.

Borkaři měli i vlastní slovník. Blatní tráva se jmenovala „vlášeň“, ostružiny „kupiny“, brusinky „drkyně“. Pytel, který se přehazoval přes rameno a v jehož každém konci se nosil pecen chleba, se nazýval „hodinky“. Byly čtyři druhy rašeliny: vláčnivá, koudelka, mastník černý a červená borka. Nejčastější křestní jména děvčat: Filoména, Márka, Marina, Kačena a Bára.